

УДК 371:004:336.71

Галина Кравчук

ПРАКТИЧНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВНЗ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ НА БАЗІ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ

Важливою складовою становлення економіки країни є рівень освіченості населення, розвиток освітньої та наукової галузей. Фахівці з вищою освітою займають ключову позицію в українській економіці. Вони складають майже 60% облікової кількості штатних працівників економіки України, зокрема у фінансовій та страховій діяльності – майже 88% [6, с. 31]. Однак соціологічні дослідження (Фонд “Демократичні ініціативи”), проведені в Україні, вказують на невисоку оцінку якості вищої освіти, її слабкий зв’язок із ринком праці. Серед основних проблем – недостатня підготовка студентів до виходу на ринок праці [6, с. 3]. І роботодавці, і випускники сходяться на думці про те, що найважливішими характеристиками, які враховуються при прийомі на роботу, є знання, навички та вміння випускника. Щодо основних причин, чому випускникам вищих закладів освіти (ВЗО) без досвіду роботи складно знайти своє перше робоче місце, думки випускників і роботодавців суттєво відрізняються. Більшість випускників (70%) переконані, що роботодавці відмовляють випускникам через відсутність у них досвіду роботи за спеціальністю. Натомість роботодавці у більшості зауважують, що бар’єрами для прийому на роботу нещодавніх випускників найчастіше стають низький рівень практичної підготовки (59%). Лише після цього іде досвід роботи – 40% [6, с. 68]. Отже, завдання вищої освіти полягає не лише в тому, щоб надати студентам професійні знання. Для успішної фахової діяльності необхідно сформувати вміння, які проявляються у спроможності розв’язувати життєві та професійні проблеми, здатності до спілкування в полікультурному середовищі, практичні навички використання сучасних автоматизованих інформаційних технологій.

Досвід розвинених країн світу показує, що досягнути збалансованості освітньої системи і потреб економіки можна лише за умов тісної співпраці всіх зацікавлених сторін: державних органів, системи професійної освіти та навчання, роботодавців і працівників [2]. Спільними для українського ринку освіти та ринку праці є відсутність аналізу та прогнозу про кількість і кваліфікацію необхідних економіці працівників, гнучкої системи визначення кваліфікації, а також слабкий зв’язок ВНЗ із потенційними роботодавцями для своїх випускників [3].

З метою забезпечення відповідності підготовки фахівців потребам ринку праці учасники відкритого майданчика “Стратегія реформування освіти в Україні: погляд бізнесу” рекомендують такі заходи: розподіл відповідальності за професійну орієнтацію між освітніми закладами та бізнесом; розроблення та реалізація програм, спрямованих на популяризацію професій, які необхідні на ринку праці; активне впровадження дуальної системи навчання в освітніх закладах (поєднання навчання в навчальному закладі та на виробництві); популяризація позитивних практик партнерств бізнесу й освітніх закладів щодо забезпечення відповідності підготовки фахівців потребам роботодавців; підвищення кваліфікації викладачів у частині практичної підготовки. Створення умов для підвищення кваліфікації викладачів безпосередньо на підприємствах [7].

Отже, створення належного зв'язку між ринком праці та ВНЗ є одним із важливих напрямів реформування вищої освіти України.

Мета статті – обґрунтувати актуальність і доцільність практичного навчання у ВНЗ для формування професійних компетенцій майбутніх фахівців, запропонувати впровадження практичного навчання як один із напрямів співпраці навчальних закладів і роботодавців із метою посилення практичної складової підготовки фахівців, розглянути можливості й організацію практичного навчання у ВНЗ економічного профілю на базі автоматизованих інформаційних систем і технологій, які застосовуватимуться у майбутній професійній діяльності випускників.

За даними українських і зарубіжних учених, академічна успішність не завжди корелює з практичною успішністю, у тому числі з успішністю професійної діяльності [4, с. 48]. З метою підвищення якості професійного навчання ВНЗ мають забезпечити трансформацію знань з окремих дисциплін у конкретні практичні компетенції.

У Львівському інституті банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (ЛІБС УБС НБУ) цю проблему вирішують шляхом запровадження системи практичного навчання на базі автоматизованих інформаційних систем і технологій, які широко застосовуються у фінансово-кредитній системі та на підприємствах різних форм власності. Таке навчання спрямоване на те, щоб закріпити та поглибити теоретичні знання студентів із питань банківської діяльності та сучасних інформаційних технологій, фінансів і кредиту, обліку й аудиту, управління персоналом і економіки праці; набути навичок самостійної роботи із законодавчою та нормативно-правовою базою України, ділового спілкування, роботи з клієнтами банківських установ; виробити первинні навички оформлення та перевірки фінансових документів; опану-

вати сучасними методами організації та виконання фінансової роботи на підприємствах різних форм власності; навчитися застосовувати сучасні інформаційні технології у навчальній і професійній діяльності; набути практичного досвіду роботи з програмним забезпеченням, яке використовується у фінансово-кредитних установах; виховати потребу систематичного поповнення своїх знань для їх практичного застосування; підготувати студентів до проходження виробничої практики.

Однією з форм практичного навчання є комплексні заняття для студентів напряму підготовки “Фінанси і кредит” (спеціалізації “Банківські технології і процеси”, “Фінанси”, “Облік і аудит”), метою яких є посилення міждисциплінарних зв’язків, закріплення і поглиблення теоретичних знань і вмінь із дисциплін циклу професійної підготовки, формування практичних навичок виконання завдань фахової діяльності, зокрема в середовищі автоматизованих інформаційних систем.

Комплексні заняття проводяться у вигляді ділової гри, яка передбачає виконання з відображенням в інформаційній базі таких робіт: підготовка й оформлення документів, необхідних для виконання банківських чи господарських операцій; реєстрація клієнтів банківської установи (юридичної чи фізичної особи); відкриття розрахункового (поточного, депозитного, позичкового) рахунку підприємства в банку в національній (або іноземній) валюті; внесення грошових коштів на рахунок у банку юридичною особою; отримання грошових коштів із розрахункового рахунку через касу банку юридичною особою; оброблення касових документів; оплата товарів і послуг із розрахункового рахунку банку; оброблення документів у системі “клієнт – банк”; оформлення кредитних операцій; отримання кредиту в банку юридичною особою.

Перелічені види робіт студенти мають можливість виконувати у середовищі автоматизованих інформаційних систем “Клієнт – банк”, “1С: Підприємство 8. Бухгалтерія для України”, систем автоматизації банку (САБ) “Scrooge” та “Б2”, які впроваджені й адаптовані до навчального процесу (рис. 1). Зазначимо, що система “Клієнт – банк” (“Client – Bank” System) – це форма банківського обслуговування клієнтів, побудована на використанні інформаційних технологій, що забезпечують клієнтам можливість дистанційного отримання фінансової інформації та управління банківськими рахунками [1]. САБ – інформаційна система, призначена для комплексної автоматизації банківської діяльності, є повноцінним інструментом ведення банківського бізнесу та дозволяє автоматизувати широкий спектр бізнес-процесів і фінансових інструментів банку. “1С: Підприємство 8. Бухгалтерія для України” – це багатофунк-

ціональне програмне забезпечення економічного призначення, яке забезпечує вирішення всіх бухгалтерських задач в організаціях. Програмний продукт має безліч різноманітних функцій, які допомагають організувати роботу будь-якого підприємства, від найменших до таких великих, як холдинги або корпорації.

Під час комплексного заняття студент виконує “свою” роль відповідно до отриманого завдання і посади, вказаної в ньому. Кожен студент може виконувати роль працівника банку чи підприємства відповідно до структури, поданої на рис. 1. Робоче місце кожного працівника обладнане спеціалізованим програмним забезпеченням (для банківської установи – САБ “Scrooge” або “Б2”, для підприємства – “1С: Підприємство 8. Бухгалтерія для України”) з відповідними до посади правами доступу.

Наведемо приклад типового завдання з теми “Касові операції” для працівника бухгалтерії підприємства та працівника банківської установи [5, с. 20].

Постановка задачі. ВАТ “Фотон” звернувся до банку “Аваль” із проханням видати готівку на операційно-господарські витрати на основі грошового чеку в розмірі 2000 грн. Для виконання завдання потрібно: оформити первинний документ – грошовий чек; в САБ “Scrooge” здійснити оброблення грошового чеку та видати готівку з каси банку; оформити банківську виписку і перевірити стан рахунку в САБ “Scrooge”; відобразити операцію поступлення коштів з банку в касу ВАТ “Фотон”.

Підприємство. Ви – бухгалтер з обліку операцій банк-каса. Ваше підприємство має відкритий розрахунковий рахунок у банку. З каси підприємства треба видати певну суму на операційно-господарські витрати працівникам підприємства. Ви повинні: визначити залишок грошових коштів на основному розрахунковому рахунку в інформаційній базі програми “1С:Бухгалтерія” та засобами системи “клієнт – банк”; розв’язати задачу в бухгалтерському обліку, визначившись із реквізитами господарської операції; оформити необхідні управлінські та бухгалтерські документи; з’явитися в банк для отримання готівкових коштів згідно з чеком; ще раз перевірити стан розрахункового рахунку в банку засобами системи “клієнт – банк”; відобразити в програмі “1С:Бухгалтерія” господарську операцію поступлення грошових коштів з банку в касу підприємства.

Банківська установа. Ви – менеджер касових операцій. До Вас звернувся клієнт (юридична особа) з метою отримати готівкові кошти. Ви повинні: перевірити надані клієнтом документи; виконати відповідну касову операцію засобами САБ; роздрукувати вихідні касові документи і надати клієнту на підпис.

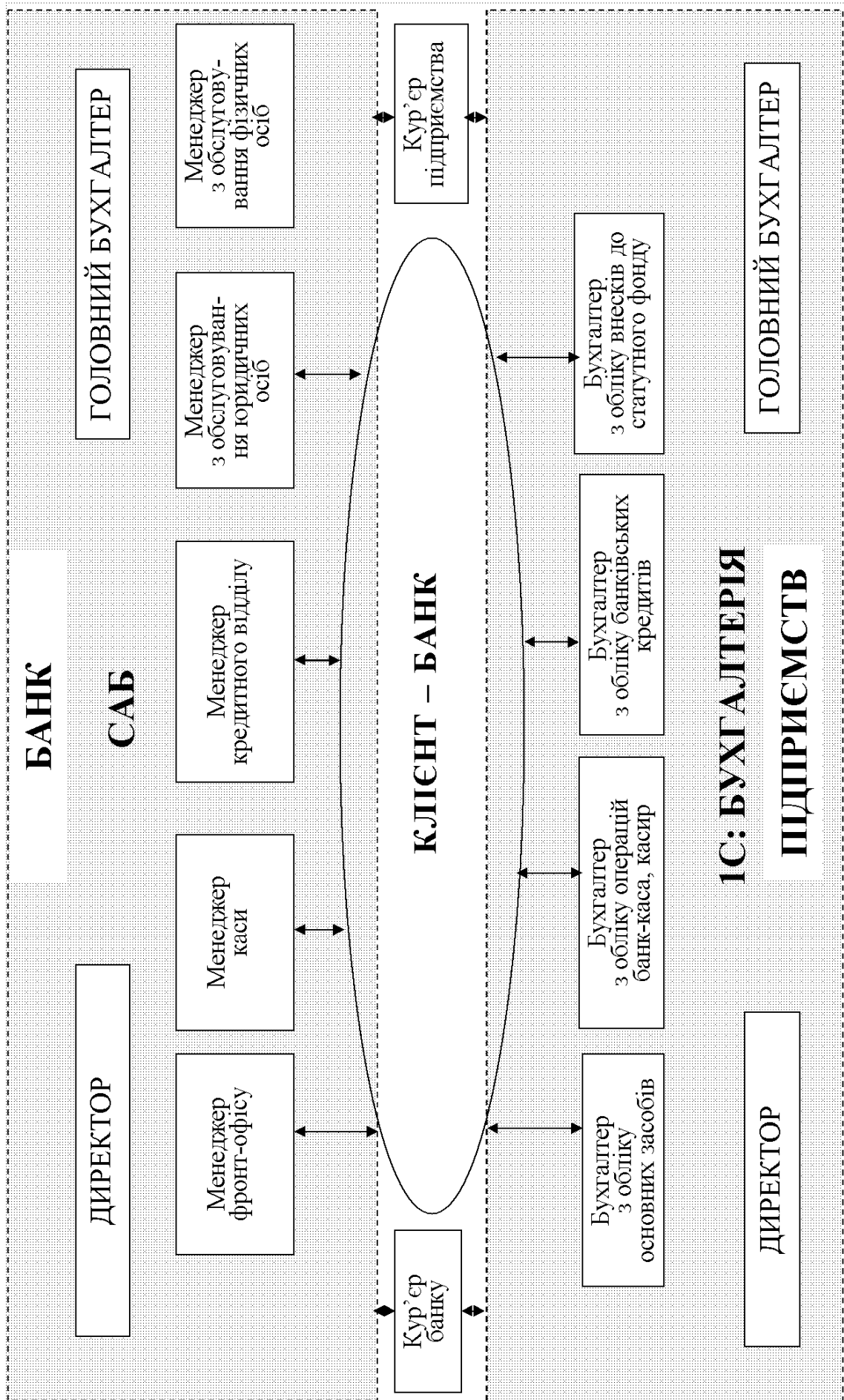


Рис. 1. Структура середовища ділової гри

Як видно з рис. 1, працівники банківської установи та бухгалтерії підприємства мають змогу проводити фінансові операції в режимі реального часу завдяки системі “Клієнт – банк”.

Загалом комплексні практичні заняття проводяться за таким типовим планом:

1. Організаційний момент, під час якого оголошується тема заняття, визначаються робочі місця та програмне забезпечення працівників підприємства та банку.

2. Актуалізація знань студентів із даної теми.

3. Постановка завдання, інструктаж і ознайомлення з ролями.

4. Проведення ділової гри відповідно до схеми, розробленої в методичних рекомендаціях [5]. Самостійна робота студентів у середовищі автоматизованих інформаційних систем.

5. Підведення підсумків ділової гри. Аналіз оформлення первинних документів та результатів їх оброблення. Оцінювання знань студентів.

Варто зазначити, що у ході ділової гри особлива увага звертається на дотримання правил ділового спілкування та культури обслуговування клієнтів банку, стиль спілкування та коректність поведінки у колективі [5, с. 23]. Ці аспекти професійної діяльності також обговорюються й аналізуються при проведенні підсумків заняття.

Таким чином, організація та проведення комплексних практичних занять сприяє формуванню в студентів умінь творчо використовувати здобуті знання на практиці, застосовувати сучасні інформаційні системи та технології для виконання фінансових і господарських операцій, оформляти й аналізувати результати виконаних операцій, а також дає змогу оволодіти навичками ділового спілкування, психологічно адаптуватись до умов фахової діяльності, набути досвіду роботи в колективі, критично оцінювали досягнуте.

Практичне навчання на базі автоматизованих інформаційних технологій, поширених у відповідній професійній галузі, є однією з форм адаптації студентів до умов і характеру їх майбутньої професійної діяльності, сприяє формуванню професійної компетентності, а отже, потребує подальшого розвитку й удосконалення. Безумовно, цю проблему не вирішити без активної співпраці навчальних закладів із бізнесом як у питаннях формування змісту освіти відповідно до потреб ринку праці, так і щодо організації практичного навчання. Можливо, для системи освіти України буде корисним зарубіжний досвід запровадження дуального навчання. Однак створення умов співпраці з бізнесом щодо посилення практичної складової підготовки фахівців,

у тому числі для підвищення кваліфікації викладачів безпосередньо на підприємствах чи в організаціях щодо практичної підготовки, впровадження у навчальний процес автоматизованих інформаційних систем і технологій, актуальних у певній професійній сфері, може дати якнайшвидше хороші результати забезпечення відповідності підготовки фахівців потребам роботодавців.

Посилання:

1. Глосарій банківської термінології. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123649
2. Європейський досвід планування підготовки вищими навчальними закладами затребуваних спеціалістів. Аналітична записка. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1406/>
3. *Кириченко, І.* Битва за професіоналізм [Електронний ресурс] // Дзеркало тижня. — 2012. — № 33. — Режим доступу : http://dt.ua/SOCIETY/bitva_za_profesionalizm-109104.html
4. *Логвінова, Я.* Обґрунтування сутності компетентнісного підходу в освіті у працях українських і зарубіжних учених / *Ярослава Логвінова* // Порівняльно-педагогічні студії. — 2011. — № 3-4. — С. 48-55.
5. Методичні рекомендації щодо проведення комплексних занять з дисципліни “Навчально-ознайомча практика” для студентів денної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” (напрямок підготовки “Фінанси і кредит”, професійне спрямування “Банківські технології і процеси”, “Облік і аудит”, “Фінанси”) / *Засада Х. О.* [та ін.]. — Київ : ЛІБС УБС НБУ, 2011. — 32 с.
6. Проект Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1415795124/>
7. Рекомендації учасників відкритого майданчику “Стратегія реформування освіти в Україні: погляд бізнесу”. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://csr-ukraine.org/article/>

References (transliterated and translated):

1. Glossary of banking terms [Electronic resource]. — Mode of access : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123649
2. Yevropeyskyi dosvid planuvannya pidhotovky vyshchymy navchalnymy zakladamy zatrebuvanykh spetsialistiv. Analytychna zapyska (European experience in planning education of wanted specialists in higher educational institutions. Analytical notes) [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.niss.gov.ua/articles/1406/>
3. *Kyrychenko, I.* Bytva za profesionalizm (Battle for professionalism) [Electronic resource] // Dzerkalo tyzhnya, 2012. No 33. — Mode of access : http://dt.ua/SOCIETY/bitva_za_profesionalizm-109104.html
4. *Lohvinova Ya.* Obhruntuvania sutnosti kompetentnisnoho pidkhodu v osviti u pratciakh ukrainskikh i zarubizhnykh uchenykh (Justification of competency-based approach to education in the works of Ukrainian and foreign scholars) // Comparative Pedagogic Studies, 2011. No 3–4. P. 48-55.
5. Metodychni rekomendatsii shchodo provedennia kompleksnykh zaniat z dystsypliny “Navchalno-oznaiomcha praktyka” dlia studentiv dennoi formy navchannia osvithno-kvalifikatsiinoho rivnia “bakalavr” (napriam pidhotovky “Finansy i kredyt”, profesiine spriamuvannia “Bankivski tekhnolohii i protsesy”, “Oblik i audyt”, “Finansy”) (Methodical recommendations for conducting the complex lessons of ‘Introductory Educational Practice’ course for full-time students with the ‘Bachelor’ academic level (aca-

- demic category – ‘Finance and Credit’, specialties – ‘Banking Technologies and Processes’, ‘Accounting and Audit’, ‘Finance’) / *Zasadna Kh. O.* [et.al.]. Kyiv, 2011. 32 p.
6. Proekt stratehii reformuvania vyshchoi osvity v Ukraini do 2020 roku (Project for strategy of reforming higher education in Ukraine until the year of 2020) [Electronic resource]. — Mode of access : <http://mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1415795124/>
 7. Rekomendatsii uchashnykiv vidkrytoho maydanchyku “Stratehiya reformuvania vyshchoi osvity v Ukraini: pohliad biznesu» (Recommendations by participants of the open space ‘Strategy for reforming education in Ukraine: business vision’) [Electronic resource]. — Mode of access : <http://csr-ukraine.org/article/>

Стаття надійшла до редакції 14.08.2014

Г. Кравчук

Практическое обучение студентов в вузах экономического профиля на базе автоматизированных информационных систем и технологий

В статье обосновано актуальность и необходимость внедрения практического обучения в высшем учебном заведении с целью формирования профессиональных компетенций будущих специалистов, предложено рассматривать проблемы практического обучения как одного из самых важных направлений сотрудничества учебных заведений и работодателей. Автор предлагает организацию практического обучения в вузах экономического профиля в виде комплексных практических занятий на базе автоматизированных информационных систем и технологий, которые будут применяться в будущей профессиональной деятельности выпускников. Обучение целесообразно проводить методом деловой игры в среде автоматизированных информационных систем, что способствует усилению междисциплинарных связей, закреплению и углублению теоретических знаний и умений студентов по дисциплинам цикла профессиональной подготовки, формированию практических навыков выполнения задач профессиональной деятельности и, в итоге, усилению практической составляющей подготовки будущих специалистов.

Ключевые слова: практическое обучение, профессиональная подготовка, автоматизированные информационные системы и технологии.

Н. Kravchuk

Student’s Practical Trainings at Higher Economic Education Institutions on the Basis of Automated Information Systems and Technologies

This article explains the necessity of integrating practical trainings at higher educational institutions for building competencies of future specialists. Problems of practical training must be reviewed because this is one of the most important directions in cooperation between educational institutions and employers. The author suggests organizing practical trainings at higher economic educational institutions by means of complex practical assignments with the help of automated information systems and technologies to be used by graduates in their future work. Conducting the trainings in the form of business game in the sphere of automated information systems will strengthen inter-science connections, promote assimilation and deepening of theoretical knowledge and competencies related to professional education, as well as develop practical skills for solving work problems. As a result, this method will improve the practical aspect of professional education for future specialists.

Key words: practical trainings, professional education, automated information systems and technologies.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор А. В. Литвин